

magának egy új kalapot: az ilyen vásárlások mindig is földérintettek kedélyét. Hauber részletesen kikérdezte, merre járt, mit csinált, majd két ujjával megcsipdoste az asszony arcát, homlokon csókolta, beszívta hajának parfümillatát, és visszavonult a sötétkamrájába. Négyre vissza kell mennie a hivatalba, de addig bőven végez az előhívással – számolgatta izgalommal.

Pontosan kitervelte, mi a teendő. Mikor az előhívóban megjelent a kép, amely a repülő dervist ábrázolta, amint két lábbal áll a földön, dr. Adalbert Hauber odament a Martin-féle asztalhoz, alsó szekrényéből elővett egy ballon tiszta szeszt, szétlocsolta a helyiségben, majd gyufát gyújtott, és lángra lobbantotta a szobát. Kiment, könnyeit főlészárogatta, és riasztotta a személyzetet. A házat nem kívánta volna porrá égetni, hiszen végül is nem az ő tulajdona, hanem a birodalomé, ám azt azért remélte, hogy a lángok közt minden, ami odabent, lelkének szentélyében található: kamera, előhívó, Grundmann-féle bokszt, lemez, gépezet, objektív igazság, bánat és keserűség egytől egyig felperzselődik, odavész és elpusztul mindörökre.

Gy. Szabó András

ETERVIT

Keresztes régóta készült a török kori fürdő meglátogatására. Mielőtt felköltöztek volna Pestre, rendszeresen járt szülővárosának fürdőjébe, ahol már törzsvendégnek számított. Semmi nem lazította el annyira izmait, idegeit, mint a gőzöket párálló magas hőfokú víz bizalmas közelsége.

Szerette a félhomályba borult, sejtelmesen fénylő medencéket, a víztócsás keramikaburkolatú padlózatot, melyen zavartalanul, önfeledt fesztelenséggel közlekedhetett az ember. Szigorúan kialakított, már-már szertartásszerű menetrend jellemezte fürdését. A rövid és erős tusolást a 33 fokos nagymedence követte. Az elernyedés megváltó pillanatai itt köszöntöttek rá először. Zsongítón körbevette a meleg, az opálos csillogású víz, a víz hátán gyűrűző beszédhang, mely monoton, andalító mormogássá sűrűsödve fogta körül. Itt tartózkodott legtovább a fürdés során.

A nagymedence meleg vizét rendszerint a gőzkamrával váltotta fel. A megyeszékhely gőzkamrája gyér világítású, sötét helyiség volt. A kontúrjukat vesztett emberi testek mint valami panoptikum figurái derengtek fel a ködlő homályban. A szauna légköre mindig más, mint a medencéé. Az élmény, amit a forró, erős gőz a testre gyakorol, magára a fiziológiai folyamatra irányítja a figyelmet: az emberek szótlanná válnak, a forróság és testük tűrőképessége teljesen lefoglalja őket.

A fürdőhöz hosszú, egészen nagy méretű százas medence tartozott. Nyitott volt, tujákkal szegélyezett kis ösvény keretezte, télen viszont dupla falú fóliát vontak fölé, s a gőzkamrából kis folyosón át lehetett megközelíteni. Télen szerette leginkább a fürdőt Keresztes, amikor a délutáni sötétedésben a fürdés mintha a nap végét zárta volna le, holott a nap még korántsem ért véget; folytatódott otthon a családi étellel, a vacsora

s az esti tévézés rituáléjával. Mintha valami nagy csalással szétfeszítette volna a huszonegy órára osztott időkeretet, a téli hónapok fürdőseit élvezte ki leginkább.

Február végi nap volt, amikor a török kori fürdő elé érkezett. A lengő üvegajtót sarkában kitámasztották, erős lúgos vízzel mosták az előtér keramikockáit. Sűrű dohányfüst fogadta, emberi zsvaj és a nyitott ajtó ellenére is szokatlan hőség.

A várakozó fürdővendégek három csoportra különültek. Az újságot olvasó és beszélgető többség az előtér hosszú bordó padjain foglalt helyet. Egy kisebb csoport a termálrészleg bejárata előtt várt a sorszámm szerinti bebocsátásra, mások a büfé tájkán ügyeltek. Keresztes a pénztárhoz lépett, és jegyet kért a „gőzbe”. Lényegesen többet fizetett, mint otthon, a megyeszékhely fürdőjében, s tudta azt is, hogy az uszodát nem használhatja. Oda külön belépő kellett. Leült a padra az újságot olvasók közé, és várt. Legalább huszan voltak előtte, erről a jelzőtábla egy rövid dallamos szignál kíséretében folyamatosan tájékoztatta. Csatos táskája mélyéről előhalászta főiskolai jegyzeteit, és szórakozottan átfutotta a kartonok hátára felírt sorokat: „Állam és társadalom az Árpád-korban.” Doktori disszertációja, majd könyv alakban megjelent kandidátusi értekezése is ezt a témát ölelte fel; magától értetődött, hogy főiskolai óráit is ebben a tárgykörben hirdesse meg.

Hallgatóságával az első pillanatban megtalálta a hangot, s később is minden nehézség nélkül sikerült fenntartania a tárgy iránt megnyilvánuló érdeklődést tanítványaiában.

A kijelzőtábla ötösével szólította be az embereket, s mielőtt arra a turnusra került volna sor, melybe ő is tartozott, felállt, és a lefüggönyözött ajtó elé lépett. Az ajtónál két idősebb férfi várakozott bebocsátásra, szavaikból következtetve a város peremkerületeinek egyikéből érkeztek, és szomszédok vagy legalábbis jó ismerősök lehettek. Keresztes elnézte őket. Hetvenen felüli, barna arcú, inas férfi volt mindkettő, még jó erőben. Az egyik finoman metszett bajszával az apjára emlékeztette. Ilyen szeretne ő is lenni, ha megöregszik.

Jó ideje álltak hármasan egymás mellett, amikor valahonnan a büfé környékéről még két férfi csatlakozott hozzájuk. Az egyik nyurga, sovány, ráncos arcú ember volt, rendkívül hajlékony mozgású. Beszéd közben előre-hátra ingatta a fejét, mintha labdát egyensúlyozna a homlokán vagy az orrán. Tarsa kővérkés kis természetével egészen elveszett mellette. Hosszú, tömött haját hátul copfba kötve, mélyen kabátja gallérjára engedte. Magas, vékony hangon beszélt, motollaként mozgatva kezét. Valami idegen nevet ismételgettek folyton, ETERTIX vagy ETERVIT, Keresztes sose hallotta ezt a szót, de felkeltette érdeklődését, mert a leghetetlenebb összefüggésben használták. – Tájélok az ETERVIT-tel, pályára helyezük az ETERVIT-et, beázott az ETERVIT – ilyen és ehhez hasonló mondatokban fordult elő ez a kifejezés. Beszédjükből kiértett, hogy rendkívül fontos nekik ez a valami; különös nyomatékkal ejtették ki az idegen nevet, mondhatni ize volt ennek a képtelen szónak, mely ahányszor elhangzott, mindig új lendületet adott a társalgásnak.

Amikor fejük felett megszólalt a szignál, és surrogva rendeződött át a kijelzőtábla számsora, beléptek a lefüggönyözött ajtón. A kabinos szögre tűzte jegyeiket, és gyakorlott mozdulattal kiosztotta közöttük a kötényeket. A két fura alak hamar eltűnt a kabinok egyikében. A nyugdíjas bácsikák kis ideig még bóklásztak a rekeszek közötti folyosókon. Keresztes is elfoglalta kabinját, és levetkőzött. Egy másik kabinos bezárta öltözője ajtaját, krétával a tenyéryni fekete lapon megjelölte a fürdés kezdetének időpontját – másfél óra volt a megengedett tartózkodási idő –, majd a tusoló felé irányította.

Bent, a tömör falak között hamisítatlan fürdői milió fogadta. A tusolórózsák alatt bezappanozott testű férfiak forgolódtak, vastag, erős sugárban zúgatták magukra a vizet. Keresztes is beállt az egyik rózsá alá, és tűzforró, majd egészen hideg vízzel öblítette le testét.

Nem lépett be mindjárt a medence meleg vizébe. Először megkereste az ivókút fölé erősített márványtáblát, mely a fürdőépítő Szokoli Musztafa nevét örökölte meg, az építés idejének évszámaival. Aztán eszébe jutott a híres világotató, Evlia Cselebi neve. Mintha nála olvasta volna, hogy Zöldoszloposnak nevezték ezt a fürdőt egykoron.

Kétszer is körbejárta a nyolcszögletű medencét, kezével végigsimította a tömzsi oszlopokat, melyek hevederén a kupola vaskos héjazata nyugodott. A kinti fény apró ablakokon tört át a tetőn, a pászmák átfúrták a fürdő nehéz levegőjét, olyan volt a mennyezet a világító ablakokkal, mint valami csillogó artistagömb. Keresztes egészen az orráig belebújt az olajosan csillámló vízbe, s a víz alatti lépcsők egyikén megülve, odaadással engedte át tekintetét a látványnak.

A kupolás terem déli falában egy számárható ablak és egy ajtó nyílt; mögött helyezték el a gőzkamrákat. Amikor Keresztes belépett a fojtó, erős gőzbe, csak hangok alapján érezte az emberi testeket, a sűrű gomolygás elfedett előle mindent. A tejfehér köd körbefolyta a teret, a mentafű átható bizsergő illata tömjénként áradt szét a kamrában, csípősen rátelepedett a szemre, és fátyolba borította az arcot. Már jó ideje álldogált a hószínű gomolygásban, amikor minden előzmény nélkül, csak úgy a semmiből felröppent a talányos szó: ETERVIT.

A nedves levegő megsokszorozta a hangot, mintha egyszerre több irányból és több szájból hangzott volna el a név. – Nem, nem, mondtam már, a papírok rendben vannak, holnap indulhat az ETERVIT – hallotta Keresztes egészen közről. Valaki kinyitotta a kamra ajtaját, áramlott kifelé a gőz, s a ritkuló gomolygás függönyén keresztül megpillantotta őket. Ott álltak nem messze tőle, a törpetermetű férfi hátát a fehér csempének vetve magyarázott, a hosszú meg türelmesen hallgatta. – Nagyon hiányzik Sandri, nélküle nem vagyunk teljesek – ingatta fejét a kis növésű. Vállig érő haja egész a fejére simult, mint egy indiánnak. – Nem lehet semmit se tenni? – kérdezte a hosszú. – Mit, mit tudsz itt tenni! Az ETERVIT-nek mennie kell!

Keresztes érezte, hogy egy életre megjegyzi ezt a nevet, melynek jelentését nagy valószínűséggel sohase fogja megtudni. Így is hagyta ott őket abban a meggyőződésben, hogy fölösleges és értelmetlen időpocsékolás annak megfejtése, ami nem kívánja felfedni magát. Ha hazamegy, elmondja majd a feleségének és két gyerekének a történeteket, kicsit kiszínezve, hogy a lélektani hatás nagyobb legyen. A gyerekek elgondolkodnak majd az ETERVIT-en, biztosan ellátják különféle fantasztikus jelentéssel, s ő mosolyogva hallgatja, hogy napok múlva is milyen mesékkel traktálják egymást, melyeknek mind a titokzatos ETERVIT a főszereplője.

Kilépve a gőzkamrából a 19 fokos kismedencét látogatta meg, és egészen a feje búbjáig megmártózott a hideg vízben. Az igazi fürdővendég ezért az érzésért jár a termálba: a gőz után a csaphideg víz az itt elérhető élvezetek betetőzése! A porusok kitérnek, apró tűszúrások izgatják végig a testet, bizsergve szalad a vér a verőerekben. A víz alá bújt, és hosszan, ameddig tüdeje bírta, lent tartotta magát. Ezt kétszer-háromszor is megismételte, majd néhány „levezető” sétakör megtétele után a 42 fokos medencébe lábolt bele.

Időközben szemmel láthatóan megsaporodtak a vendégek. Hármával-négyesével jöttek be az ajtón, integettek egymásnak mint régi törzstagok, akik talán naponta élvezik itt a fürdés örömeit. A nyolcszögletű nagymedence teljesen megtelt, partján

szabályos időközökben megjelent a masször, egy szakállas óriás, és ki-kiszóltott valakit a vízből. A kupola boltjának ablakaiban a fények ekkorra már kihunytak, délután öt óra lehetett vagy még több, lassan közelített a fürdés kiszabott időtartamának a vége. Keresztes készülődött. Utolsó elmaradhatatlan tornagyakorlatát végezte, a fürdés ott-honról hozott, mindent lezáró rituáléját. Felemelt kinyújtott kar, oldaltartás, föltartott kar, feszes tenyér. Az oszlopokat fent a hevedernél vasrudakkal erősítették össze, s egy-egy rúd az oszlopfőktől a falba is vezetett. Keresztes karlendítés közben kezével megérintett egy ilyen rudat, s nem is engedte el. Távoli emlékek ébredtek benne. Gyerekkorának porolórúdja jutott eszébe, aztán a nyújtó, melyen gimnáziumi éveiben szertornagyakorlatait végezte. Menne-e még a haskelep? Tenyerébe fogta a rideg fémot, és lassan, hogy lábával néhány centire eltávolodjon a kötől, felhúzta magát. Könnyedén ment. Lopva körütekintett. A masszört nem látta a medencék szegélyénél, a vendégek magukkal voltak elfoglalva. Egy könnyed szökkenéssel elrugaszkodott a keramittól, két karja ugyanabban a pillanatban megemelte testét, s amikor áll a rúd vonalában volt, hasizmai is dolgozni kezdtek. Finom automatizmusok ébredtek benne, minden izom önállóan tudta a feladatát, mintha nem is az ő teste volna, ami most odafenn mozog. Két kinyújtott lábfeje elérte a rudat, combjával, ágyékával a vas fölé került, és medencecsontját forgótámasztéknak használva átfordult. Vízszintes, egyenes vonalban nyúlt el a levegőben, mint valami médium. Két érzés lepte meg egyszerre. Az egyik azonnal le akarta parancsolni a magasból az illem nevében, a másik elnyomta az óvatosságot, az illemt, és kamaszos örömet szabadított fel benne. Ez utóbbinak engedve hosszan kitartotta magát a rúdon. – Bravó, nagyon jó, egészen kiváló! – hallotta egyszerre maga alól.

Megfeszített nyakkal forgatta fejét a hang irányába. Furcsa, őrt álló pózban a két ETERVIT-es férfi állt alatta. Keresztes érezte, hogy figyelik, és minden mozdulatát számon tartják. A magas alig néhány fejhossznyira alatta riadt csodálkozással nézett az arcába. Felemelt tenyérrel, mint labdát váró játékosok léptek mellé a leérkezés készületekor, és előzékenyen körbefogták, nehogy megszedüljön és elvágódjék a kövezeten. A kis termetű copfos vitte a szót. – Hogy is kezdjem? – fontoskodva végigsimította apró, kövér ujjjaival indiánhaját. Érthetetlen nevet motyogott a bemutatkozáskor. – Alfréd – szólt a hosszú, és kezét nyújtotta.

A történet ezt követő filmkockái mintha az álom és ébrenlét határmezsgyéjén pe-regtek volna. A nyolcszögletű medence szegélyén telepedtek meg, és lábukat a vízbe lógatva vég nélküli társalgásba fogtak. A társalgás azzal indult, hogy a kis copfos és barátja megdicsérte Keresztest a gyakorlatáért, és lelkes érdeklődéssel tornászmuljtja felől faggatták. Keresztes úgynevezett B kategóriás II. osztályú szertornász volt a gimnáziumban, ezt a minősítést a negyedévente megrendezett járási versenyeken érdemelte ki. Szeretett tornászni, de amikor az egyetemre került, egyik napról a másikra abbahagyta a sportot. – Milyen kár, mekkora kár és veszteség! – fogalmazott ekként a copfos, és fájdalmasan megrázta fejét a hosszú is.

Nagyon hasonlítanak egymásra – állapította meg magában Keresztes –, csak tudnám, mi a közös bennük.

Úgy beszéltek vele, mint a pszichiáterek, nyelvhasználatukban választékosak, már-már körülményesek voltak. Keresztes érezte, hogy komoly és erős szándékuk van ezzel a beszélgetéssel, csak még nem tudta, mi. A szertornászmuljt és -örökség iránt megnyilvánuló érdeklődés azt sejtette, hogy a társalgás létrejött és célja is a bemutatott tornamutatvánnyal áll összefüggésben.

– Ön nem akármilyen ember – emelte fel mutatóját a törpetermetű. – Amikor Alfréddal együtt végignéztük a haskelepet, majd utána a hosszan kitarzott, rendkívül szabályos mérleget, mindketten azt gondoltuk, ez az ember fegyelmzett és megbízható. Mindkét feladat jelentős összpontosítást igényel. Csak az képes ilyen mérvű koncentrációra, aki maga is pontos, mint a jó óraszerkezet. Egyetlenegyszer követett el megbocsáthatatlan hibát. Egy kis szünet következett. – Akkor járt el felelőtlenül könnyelműen, amikor felhagyott a tornával. – A copfos itt elhallgatott, és jelentőség-teljesen Keresztes szeme közé nézett. Aztán így folytatta: – Mi Alfréddal lehetőséget adunk önnek, hogy régi mutatóványait – ezt a kifejezést használta, „mutatóványait” – ismét sikerrel bemutathassa. Legyen az ETERVIT vendége.

Keresztes ha akart se tudott volna magára nyugalmat erőltetni. A pillanat határozottan ünnepélyes volt, várakozó csönd támadt a nyomában. Kíváncsisága ugyanakkor fokozódó szorongással telítődött. Mit várnak ezek itt ketten tőle? Mibe akarják behúzni? Különös dolog történt. Ezúttal Alfréd beszélt, és Keresztes meglepve vette tudomásul, hogy tulajdonképpen nem is éri annyira váratlanul az, amit hall. Sőt azon csodálkozott, miért nem jött rá az összefüggésekre már az első pillanatban. Mert az ETERVIT, derült ki Alfréd bő lére engedett mondókájából, nem volt más, mint egy cirkuszi vállalkozás. – Hárman alapítottuk, jóformán a semmiből. Oszkár, Sandri és én. Oszkár – biccentett társa felé – híres artistacsaládból származik, és a legjobb bohóc, akit valaha látott. Sandri, akire rádólt a sátorrúd, és most kórházban fekszik, külföldet járt kötéláncos, akrobata, én pedig állatidomár vagyok és alkalmi zsonglőr. Vidékre járunk, apró kis falvakba, ahol még tisztelik a verejtéket a cirkuszi mutatóvány mögött. A fizetség nem nagy, de megélünk belőle.

Keresztes nem titkolt érdeklődéssel hallgatta Alfrédot. Teljesen körbefogták, mint valami vallatóban. Most balra fordította fejét, mert Oszkár kövér mutatóujját látta meglengeni. – Holnap egyhetes turnéra várnak a Nyírségbe, távoli falvak, ismerős közönség. Az engedély, a szerződés a kezünkben. De Sandri nélkül nem mehetünk, ő még ápolásra szorul. Ha Sandri nincs, az ETERVIT sem teljes. Hét műsorszám az övé!

Oszkár szavaiból áradt a keserűség. Tömpe tenyerébe temette manóarcát, és percekig néma maradt. Apró nyöszörgő hangokat hallatott, melyek kétségkívül valami zokogásfelére emlékeztettek. Aztán tagoltan, anélkül, hogy ujjai mögül kitekintett volna, megszólalt: – Tanár úr, vállalja el Sandri helyett a rúdszámokat.

Értelmetlen vállalkozás lenne a Keresztes lelkében hullámzó érzelmi vihart az intenzitás mélységes amplitúdójában visszaadni. Először tréfára fogta a dolgot; úgy gondolta, Oszkár kijelentését rövidesen harsány nevetés fogja követni, ami a jól sikerült beugratásokat kíséri. A nevetés azonban elmaradt. Oszkár vörös, kihevült arccal, párás szemmel nézett Keresztesre, és Alfréd is hallgatásba burkolózott. Keresztes megértette, hogy az egész abszurd történet komolyan valóságos. Félelem fogta el, a kisdíák izgalma, akit feleltetéskor sarokba szorítanak. Tudta, mit kell mondania, de tisztában volt azzal is, hogy amit mondani akar, nem fog megfelelni a várakozásnak. Kezével elhárító mozdulatot tett. – Lehetetlenség, lehetetlenség, amit kívánnak tőlem – voltak első védekező szavai. Kényszeredetten felnevetett.

– Egy hétről van szó, mindössze egy hétről – kérlelte Oszkár.

– De én tanár vagyok... óráim vannak a főiskolán! – dadogta Keresztes.

– Helyettesítik – szólt Alfréd –, egy hétre mindenki helyettesíthető!

Keresztes menekülni próbált, felemelkedett a lépcsőről, de visszaültették. Nem voltak agresszívek, csak Keresztes bizonyult gyengének.

– Egy hét, mindössze egy hét, tanár úr! – ismételte magát Oszkár. – Más környezet, más élet, és nem is kívánjuk ingyen.

Keresztes a fejét rázta, képtelen volt egy összefüggő mondat megfogalmazására. Ösztönös védekezésül főiskolai óráinak címszavaiba kapaszkodott:

– No de az államháztartás reformja, a birtokpolitika, a településhálózat...?!

– Szükségünk van magára, tanár úr – szólt könyörgő hangon, megfellebbezhetetlenül Alfréd.

Az első pohár sört még a fürdő büféjében fogyasztották el, aztán fröccsöt ittak egy budai kiskocsmában. Alfréd érzékletes képekben rajzolta fel a Keresztes előtt álló rúdmutatványokat.

– Mialatt a tanár úr dobpergés kíséretében a hosszan kirtartott mérleget végzi, mi kartonoszlopokat állítunk a tanár úr lábához és fejéhez. Az egyik oszlopon már ott fog ülni Tutyi, a kis fehér puli, aki egy megadott jelre a tanár úr vízszinttestét hídként alkalmazva, átszalad a másik oszlop tetejére.

Keresztes kábán hallgatta az attrakciók leírását, s mint valami örvénybe, úgy nézett a holnapi nap elé. Később szorongása az elfogyasztott nagy mennyiségű bor hatására némileg oldódni kezdett, a legvégén pedig, a Szent János-pohár kiürítése után, mondhatni teljesen felengedett. Kifejezett érdeklődést tanúsított a produkciók iránt, s néhány mutatvány finomításában megfontolandó ötletekkel rukkolt elő.

Késő este lett, mire hazaért. Oszki és Alfréd egészen a bejárati ajtóig kísérte, ott tiszteltudóan elköszöntek tőle, és megállapodtak a kora reggeli indulás időpontjában.

Otthon a történekről nem mondott senkinek semmit. Minél távolabb került percekben, órákban az eseménytől, annál abszurdabbnak, zavarosabbnak tűnt minden. Átadhatatlannak. Titkon hálás volt feleségének, hogy nem tette szóvá italos állapotát, melyet a jó étvágyal elfogyasztott vacsora egyébként teljesen eltüntetett. Még bement a gyerekek szobájába, és elmondott nekik egy mesét, a kedvencüket, aztán rövid olvasás után nyugovóra tért ő is. Hosszan, súlyosan, álomtalanul aludt.

Fél hét tájban monoton, berregő zaj áradt be földszinti lakásának utca felőli frontjáról. Papucsba bújt, és elhúzta a függőnyt az ablakon. A derengő homályban egy cirkuszi kocsi fogta el a keskeny kis utca jobb és bal oldalát. Egészen régi típusú, nagy sárvédős kocsi volt, betűkbe rendeződött apró színes villanyégők sora futott végig a tetején: ETERVIT. Keresztes csendben felöltözött. Papírt vett elő, hogy üzenetet hagyjon feleségének, de nem írt rá semmit, mert nem tudott mit üzeni. Azt se tudja, hová mennek. Telefonálni fog okvetlenül, amint lehet – határozta el magában –, és persze a munkahelyére is, ahol várni fogják.

Szorongása a munkahely gondolatára újra meglepte, de már nem törődött vele. Kint Oszki várta a szélesre tárt kocsiajtónál.

– Jól aludt, tanár úr?

Az utastérben Alfréd mellett két rövid hajú szőke hölgy fogadta pillantása melegébe Keresztet. – Lola és Lili, az ETERVIT lelkei – mutatta be a lányokat Alfréd – pénztárosok, jegykezelők, műsorvezetők, akrobaták egy személyben. Lola, a szebbik, kis lapos üvegből pálinkával kínálta Keresztet.

– Jólesik az ilyen reggel – hunyorított cinkosan a tanárra.

Hátul, a kocsi belsejében abban a pillanatban, amikor Alfréd felkapcsolta a fényzőröt, valami nagy testű állat meglökte az utastér falát, mitől az egész kocsi előrebillent.

– Talán indulhatunk is – szólt kedéllyel Alfréd, és beindította a motort.